

PRATARMĖ

Sioje knygoje skelbiami kai kurie paskutinių metų archeologijos paminklų tyrinėjimai, nagrinėjami naujausi Lietuvos archeologijos teorijos klausimai. Straipsniai sugrupuoti pagal tematiką ir pateikiami chronologine tvarka. Pirmąją knygos dalį sudaro straipsniai, skirti įvairiose Lietuvos vietose tyrinėtiems akmens amžiaus paminklams. Čia skaitytojas ras A. Butrimo, G. Česnio, I. Balčiūnienės ir R. Jankausko straipsnius apie Spigino rago mezolito kapus, kuriuose įvairiais atžvilgiais išnagrinėtas pirmasis Lietuvos tyrinėtas mezolito kapinynas Biržulio ežero baseine. Be archeologijos, čia skelbiami antropologijos, odontologijos ir paleopatologijos duomenys. Kapai nagrinėjami kitų mezolito kapų fone, mėginama nustatyti jų tarpusavio ryšius. V. Juodagalvis rašo apie Kūbilėlių gyvenvietės kasinėjimus. Tai iki šiol geriausiai ištirtas Suvalkijos Nemuno kultūros paminklas. Skyrių apie akmens amžių baigia R. Rimantienė: ji plačiai aptaria Varėnos raj. tyrinėtą neolito gyvenvietę prie Šakių lankos. Straipsnyje skelbiami 1983—1985 m. kasinėjimų duomenys. Gyvenvietėje ištirtas 636 m² plotas, kuriame aptikta 31 židinytis ir daugiau kaip 22 tūkst. titnago dirbinių, gausiai keramikos. Radiniai išryškina Nemuno kultūros vidurinio neolito būdingus bruožus. Nustatyta, kad gyvenvietė apgyventa ne vienu metu, o etapais.

Atskirą knygos dalį sudaro straipsniai, skirti rytų Lietuvos paminklų apžvalgai, kuri atskleidžia senąją šios srities gyventojų istoriją. Svarbiausias nagrinėjamas laikotarpis — I tūkst. pr. m. e. ir pirmieji m. e. amžiai. A. Luchtanas straipsnyje „Rytų Lietuva I tūkst. pr. m. e.“ aptaria brūkšniuotosios keramikos kultūros raidą rytų Lietuvoje vėlyvajame žalvario bei ankstyvajame geležies amžiuje. Pagrindiniai šaltiniai — įtvirtintų bendruomeninių gyvenviečių-piliakalnių medžiaga. Plačiai analizuojama gyventojų materialinė ir dvasinė kultūra, užsiėmimai, verslai. Straipsnyje mėginama nustatyti brūkšniuotosios keramikos kultūros rytų Lietuvoje ištakas, skirti svarbiausius jos raidos etapus. Be to, sprendžiamas brūkšniuotosios keramikos kultūros atstovų etninis likimas pirmaisiais m. e. amžiais bei jų įnašas į besiformuo-

jančią rytų Lietuvos pilkapių kultūrą. Ją vaizdžiai iliustruoja A. Bliujienės straipsnis „Alindžiai (Raistinės) pilkapiai“, kuriame autorė skelbia būdingą šios kultūros paminklą. Remdamasi nors ir negausia pilkapyno medžiaga, daugiausia dėmesio skirdama laidosenai, mėgina aiškinti rytų Lietuvos pilkapiuose randamų žirgų kapų prasmę ir raidą. Brūkšniuotosios keramikos kultūrai (jos rytei sričiai) nagrinėti skirtas E. Grigalavičienės straipsnis apie Kerelių piliakalnį. Tai vienintelis ligi šiol Kupiškio raj. tyrinėtas šios rūšies paminklas. Išskirti 3 kultūrinio sluoksnio horizontai, nustatyti piliakalnio įtvirtinimai, aikštelės išplanavimas, pastatai, išnagrinėti gausūs akmens, kaulo, žalvario ir geležies dirbiniai, keramika. Piliakalnyje nuolatos gyventa nuo I tūkst. pr. m. e. antrosios pusės iki VI m. e. amžiaus. Tai leido suvokti ekonominių, socialinių bei visuomeninių santykių raidą per visą tūkstantmetį.

Skirtingi klausimai gvildenami trečioje knygos dalyje. I. Vaškevičiūtė straipsnyje „IV—XI a. įvijiniai apgalviai“ nagrinėja vieną būdingiausių baltų genčių papuošalų grupę. Paskutinių metų kapinynų tyrinėjimai davė nemažą naujų šių papuošalų pavyzdžių, į kuriuos autorė sutelkia daugiausia dėmesio. R. Volkaitės-Kulikauskienės ir K. Jankausko straipsnis „Iš senosios lietuvių amatininkystės istorijos (alavas senuosiuose lietuvių papuošaluose)“ atspindi naują Lietuvos archeologijos tyrinėjimų sritį. Jis skirtas papuošalų iš spalvotųjų metalų gamybos technologijai nagrinėti. Nustatytas visokeriopas alavo vaidmuo šiame sudėtingame procese. Tyrimai grindžiami cheminėmis analizėmis, atliktomis rastriniu mikroskopu-mikroanalizatoriumi JAX-50A. Šie tyrimai neturi analogų, gauti rezultatai padėjo atskleisti daug senųjų Lietuvos meistrų juvelyrų paslapčių.

Knyga gausiai iliustruota paminklų nuotraukomis, planais, žemėlapiais, radinių piešiniais. Jos tikslas — pateikti naujausią Lietuvos archeologijos medžiagą, supažindinti skaitytoją su aktualiausiomis problemomis ir naujausia jų interpretacija.

ATSAKINGOJI REDAKTORE